

Sien Demuynck, *De Galliërs. Een geschiedenis van Gallia Belgica en zijn inwoners.*

Robert Duthoy

'Het hedendaagse beeld van de Galliërs is het resultaat van meerdere lagen interpretatie, herinterpretatie en misinterpretatie. Wat begon als Romeinse propaganda, werd in de negentiende eeuw herwerkt tot nationalistische heldenverhalen en kreeg een humoristische update via de populaire cultuur. Daarbij gingen historische nuances verloren en ontstonden stereotypen die tot vandaag doorwerken in het collectieve geheugen. Wie de inwoners van Gallia echt wil begrijpen, moet dus verder kijken dan Caesar, Ambiorix en Asterix. 'De werkelijkheid was complexer, diverser en genuanceerder dan de mythe ons wil doen geloven'.

Zo luidt de alinea waarmee Sien Demuynck haar boek besluit. Ze had er evengoed haar boek mee kunnen beginnen en daar dan onmiddellijk aan toevoegen dat haar opzet erin bestaat die complexe, diverse en genuanceerde werkelijkheid te reconstrueren om de lezer een beeld in lagen van de Galliërs te bieden. In dit opzet is zij perfect geslaagd en met dit boek heeft de jonge historica die pas enkele jaren geleden afstudeerde als master in de geschiedenis een meesterwerkje afgeleverd in het genre historische vulgarisatieboeken. Het beantwoordt immers aan de hoogste eisen die men mag stellen aan een voor een breed publiek toegankelijk werk over een historisch onderwerp: wetenschappelijk accuraat, up to date, vlot geschreven en boeiend van de eerste tot de laatste bladzijde.

De ondertitel, *Een geschiedenis van Gallia Belgica en zijn inwoners*, geeft uitstekend de inhoud van het boek weer. In zes hoofdstukken die het eigenlijke exposé vormen, komen zowel de evenementiële geschiedenis als de geografische context en de sociale, economische, institutionele, culturele en religieuze facetten aan bod. De auteur beperkt zich daarbij niet tot het vertellen van een verhaal maar brengt ook methodologische problemen die rijzen bij een historische reconstructie ter sprake; ze belicht het bronnenmateriaal waarvan zij zich bedient en wijst erop hoe bij de evaluatie en interpretatie van de bronnen in toenemende mate op de meest moderne technieken een beroep kan worden gedaan. Er is immers *'een heel arsenaal aan disciplines nodig om het bronnenmateriaal te doorgronden. Het verhaal wordt zo een queeste met in de hoofdrol luchtfotografen, bioarcheologen en IT-specialisten'*.

Sien Demuynck legt de focus van haar boek chronologisch op een periode van de tweede eeuw v.Chr. tot de vijfde eeuw na Chr. wanneer de Galliërs verspreid leefden over het huidige Frankrijk, België, Nederland, Duitsland, Groothertogdom Luxemburg en Zwitserland. Binnen dit brede kader zoomt ze vooral in op het grondgebied van de Romeinse provincie Gallia Belgica. De grenzen van die provincie zijn evenwel niet onveranderlijk gebleven gedurende de hele behandelde periode. Maar nadat Domitianus in de jaren 82-90 uit de oorspronkelijke Gallia Belgica de Rijngebieden had

losgemaakt om er de nieuw opgerichte provincies Germania Inferior en Germania Superior mee te vormen, zou Gallia Belgica gedurende twee eeuwen, tot aan de reorganisatie in 297 door Diocletianus, een gebied beslaan dat grotendeel het huidige Zeeland, de Belgische provincies West en Oost-Vlaanderen, Henegouwen, de zuidelijke helft van het Groothertogdom Luxemburg, het westen van de Duitse deelstaat Rheinland-Pfalz en de Franse gebieden Nord-Pas de Calais, Picardie en de noordelijke helft van Champagne-Ardenne en de Lorraine.

In de zes hoofdstukken die het exposé vormen en ieder met behulp van sprekende tussentitels verder nog onderverdeeld zijn, brengt Demuyndt alle kennis over het onderwerp samen die een breed historisch geïnteresseerd publiek kan wenssen. In hoofdstuk I trekt zij eerst in vogelvucht door de vroegste periodes van menselijke aanwezigheid (ca 50.000 tot 3.000 v.Chr.) om vervolgens uitvoeriger stil te staan bij de bronstijd (3000-800 v.Chr.) en de ijzertijd met de Hallstatt Cultuur (800-450 v.Chr.) en La Tène Cultuur (450-50 v.Chr.). Dan volgt hoofdstuk II waarin het beschikbare bronnenmateriaal wordt voorgesteld, kritisch geanalyseerd en geëvalueerd. In hoofdstuk III schetst de auteur de fysische geografie van Gallia Belgica die het uitzicht bepaalde van het landschap dat de Romeinen aantroffen toen ze midden de eerste eeuw v.Chr. binnenvielen. Ze vergeet daarbij niet ook aandacht te besteden aan de invloed die de mens had uitgeoefend: spreiding van nederzettingen en bodemgebruik met het oog op de economische exploitatie ervan voor landbouw. Dan volgt een uitvoerig hoofdstuk IV met de geschiedenis van Gallia Belgica vanaf de veroveringstochten van Caesar die uitgebreid beschreven worden tot de eerste raids van de Chauvi rond 166-167 n.Chr. op de kustregio van Gallia Belgica met de nodige aandacht voor de organisatie van het gebied onder Augustus en zijn eerste opvolgers, de Bataafse opstand en de gouden eeuw van welvaart en relatieve rust van ca 72 tot de raids van de Chauvi.

Het chronologisch geordend relaas wordt dan onderbroken door het langste (131 bladzijden) hoofdstuk (V) van het boek gewijd aan een beschrijving van de bevolking van Gallia Belgica onder de Romeinse overheersing. De socio-politieke organisatie was de *civitas*, de entiteit waarmee de Galliërs zich voortaan identificeerden en die meestal de voortzetting was van het stamverband waarin zij voor de komst van de Romeinen leefden. Na een korte beschrijving van de veertien *civitates* gaat de auteur nader in op de sociale, economische, religieuze en culturele aspecten van de Gallische samenleving. Tot besluit van dit hoofdstuk brengt Sien Demuyndt de problematiek van de Romanisering ten berde en besluit: *‘Zo ontstond er een maatschappij met tegelijk inheemse en Romeinse elementen die nooit haar Keltische karakter verloor. Wetenschappers gebruiken daarvoor een term die we tot nu toe ontweken omdat we die eerst goed wilden kaderen, maar hier is hij zeker op zijn plaats: Gallo-Romeins of inheems-Romeins beschrijft de samenleving in Gallia Belgica tijdens de Romeinse tijd. Hoewel in de geschreven bronnen en in de archeologie de Romeinse elementen het best zichtbaar*

zijn, kunnen we in de taalkunde, toponymie en religie nog vele eeuwen lang Keltische overblijfselen herkennen’.

In hoofdstuk VI , *Evolutie en einde van Gallia Belgica*, neemt Sien Demuynck de draad van het historisch relaas weer op. Op de moeilijke jaren 160-170 waarmee het verhaal in hoofdstuk IV eindigde, volgde een periode van stagnatie tot in 235 n.Chr., toen na de dood van Alexander Severus een crisis uitbrak die zowat een halve eeuw het hele Romeinse rijk zou teisteren en waarvan ook Gallia Belgica niet gespaard bleef. Aan de oostgrens doken nieuwe groepen (Franken, Saksen en Alemannen) op die de provincie binnenvielen en er onrust zaaiden. Daar kwam pas een einde aan met het aantreden van Diocletianus in 284 n.Chr.. Hij voerde een grondige reorganisatie van het rijk door. Voor Gallia Belgica betekende dit de splitsing in twee nieuwe provincies Belgica Prima en Belgica Secunda met respectievelijk Trier en Reims als hoofdplaats en enkele wijzigingen in de grenzen van de civitates. Het gebied onderging een grondige militarisering en terzelfdertijd kregen meer inwijkelingen de toelating om zich op Romeins grondgebied te vestigen, een ontwikkeling die overigens reeds was ingezet in de late derde eeuw. Resultaat van dit alles was dat de regio een periode van relatieve rust kende maar waarin de Germaanse invloed niettemin toenam. De auteur wijst evenwel op de methodologische problemen die rijzen bij nader onderzoek: *‘Wat is Germaans? En hoe weten we of iemand Germaans is? Materiële vondsten geven zelden prijs aan wie ze behoorden en welke culturele identiteit die persoon zichzelf toekende’*. En zij wijst verder nog op een andere problematiek: *‘Een ander heikel punt in het onderzoek naar migratie: Hoe herken je dit fenomeen eigenlijk in de archeologie?’*. Ze besluit dan ook dat voor definitieve conclusies over Germaanse invloeden in Gallia Belgica we tien, misschien vijf jaar te vroeg zijn maar dat zich toch stilaan een nieuw beeld aftekent en dat die Germaanse invloed op drie domeinen te herkennen is: in het leger, in de huiselijke sfeer en in de taal. Op ieder daarvan gaat Demuynck in de daaropvolgende bladzijden nader in. Het beeld dat daarbij naar voor komt is dat van een gemengd Gallo-Romeins-Germaans landschap maar de auteur voegt er onmiddellijk aan toe dat het nog niet helemaal duidelijk is hoezeer migratie geleid of gestuurd werd door autoriteiten, Germaanse of Romeinse, maar dat de wetenschappers hopen *‘met behulp van oudDNA- en isotopenonderzoek exact te bepalen waar deze mensen vandaan kwamen en hoe ze tot interactie kwamen met de lokale Gallo-Romeinse bevolking’*. In het laatste deel van het zesde hoofdstuk wordt in vogelvlucht de ontwikkeling in de vijfde eeuw bekeken om te eindigen bij de vraag wat er van Gallia Belgica en haar inwoners is overgebleven. Daarbij komt niet alleen de opkomst van het Frankisch rijk aan bod met de rol die Clovis daarin heeft gespeeld maar ook de christianisering van Gallia Belgica waarvan de aanvang in onze gewesten traditioneel in de vroege zevende eeuw wordt gesitueerd. Zij besluit met te wijzen op de mogelijkheden die het genetisch onderzoek van skeletten biedt om een antwoord te vinden op de vraag welke interactie plaatsvond tussen Galliërs, Romeinen en Germanen.

Hoofdstukken VII en VIII kunnen als een toemaatje beschouwd worden. In hoofdstuk VII worden 24 archeologische vondsten die ons op een of andere manier iets vertellen over de Galliërs van de metaaltijden tot de laat-Romeinse tijd en waarvan de meeste te bezichtigen zijn in Belgische musea, toegelicht. In hoofdstuk VIII worden enkele taaie en wijdverspreide stereotypen die niet met de historische werkelijkheid sporen onderuit gehaald nadat eerst duidelijk wordt gemaakt hoe ze konden ontstaan en zoveel succes kennen. Ten behoeve van een breed publiek dat zich over het onderwerp verder wil informeren biedt Sien Demuynck tot besluit nog een overzicht van toegankelijke documentatie (te lezen naslagwerken, te bekijken video's op VRTMAX, NPOStart of You Tube, te beluisteren podcastafleveringen en lezingen online en te bezoeken musea in de Benelux). In de bibliografie miste ik enkel Luit van der Tuuk, *De Romeinen.Langs de limes in de Lage Landen* (Omniboek 2016).

Het boek is overvloedig geïllustreerd en voorzien van talrijke kaarten. Over de vele kwaliteiten van het werk had ik het in de aanhef van deze bespreking. Ik kan alleen maar herhalen dat het voor iedereen met een minimum aan historische interesse een absolute aanrader is die mij doet uitzien naar een volgend boek van de auteur want het zou zonde zijn indien Sien Demuynck het bij dit boek zou laten.

Sien Demuynck, *De Galliërs. Een geschiedenis van Gallia Belgica en zijn inwoners*. Gent, Borgerhoff & Lambergts 2025. 288 blz. 29,99 €.